

Osobnosti kraje / Leoš Janáček

hudební skladatel, sborník, varhaník, pedagog, sběratel lidových písní. Svým životem patří bezesporu i do našeho regionu. Jeho vztah k Luhačovicím, Valašsku, Březové, Velké n. Veličkou, Veselí, ale i přátelství s Fr. Bartošem nás k tomuto tvrzení opravňují.

Jaké byly vánoce u Janáčků, to nám přibližuje ukázka z románu Jindřicha Ubra - Janáček.

Kniha vyšla v těchto dnech. V příštím roce uplyne 140 let od narození Leoše Janáčka.

zazpívat si jednou do roka onu velebnou píseň Narodil se Kristus Pán... Ale půlnoč se přiblížila, už je čas jít do kostela.

Janáčkovice děvčata shledávají šátky, chlapi beranice, máma si obláká kožíšek, který má ještě z Příbora. Táta šel napřed, na kruchtě je třeba leccos připravit. Nejdřív se vyhrne ze dveří Leoš, mráz mu sice stiskne nos, ale už je tu teplejší mámina dlaň. Sestry berou na záda nejmladší bratříčky. Františka jim Babi hůra položila do kolíbky dva roky po Leošovi, za další dva roky přibyl Josefek.

Ze všech koutů vesnice mřít lidé k jednomu místu.

Papuče na nohou, se "sloupkem" v ruce, zasněženou cestou na jižní do kostela. Lucerny chodců blikají od podobnosti, od mlýnské strany.

Není tu však nejstarší sestra Viktorie. Vikýna, jak jí říkají, se musela dostat sedmnáctiletá. Má už vlastní domácnost, ale ne příliš šťastnou. Snad se zase nehádají? pomyslí si s lítostí Amálie a sklání hlavu ke kostelní lavičce.

Neměla tehdy brát Leoška s sebou, ale kdo to mohl vědět, že se právě tak chytne. Myslí Amálie letí vzpomínka na chvíli, kdy zastihla nasupenou Vikýnu v prudké hádce s manželem. Prásk, třískla

do kouta kolovratem.

"Myslíš, že budu jenom dřít? A za to všechno ještě nadávky?"

Muž jí nezástal nic dlouze. Mrštil o zem člunem, až útek zpřetrhal.

"Uteču ti, a hodně daleko!"

Leoš se poplašeně tiskl k matčině sukni.

"Jeď si třeba to Tramtárie!" vzlykala Vikýna. Matka oba manžele chlácholila, ale marně.

"Nechte řečí, matko," odbyl jí hrubě zeť, který měl teprve něco přes dvacet roků. "Přilepšit nám nechcete, tak co!"

"A z čeho asi?" objala plačící deuru.

Velebný zpěv vrátil Amálii přítomnosti, malý sbor i orchestřík si vedly statečně. Vtom přišli do kostela Červenkovci. Zaplápánbůh, Vikýna s manželem jsou tady, křičela se Amálie Janáčková a konečně otevřela ústa ke zpěvu.

Jiří Janáček u varhan se snažil, jak nejlíp uměl, a pak přišlo ještě překvapení. Podařilo se mu sehnat výborného trumpetistu, který naplno rozezněl svůj nástroj vyblýskaný do zlatova. Uchvátit všechny vesničany. Jasný tón jako by měnil jejich vystouplé lopatky v křídla. A dost možná, že odněkud shůry přihlížel

i další hukvaldský rodák, vyhlášený biskupský polní trubáč a skladatel Pavel Vejvanovský, kterého přinesl potůček z Babí hůry roku 1640.

Malý Leoš zapomněl na betém a měl už jen pro to sólo.

Jak myslí dětská vpijí se do jednotlivosti? Ty jsou mu vše. Cosi v okolí jako by se propadalo.

(Přetištěno se souhlasem autora.)

Kresba Cyrila Boudy

Kresba S. Sevěřinová

Druhá pastorální Antonín Bajaja

Sem pospěšte, ptáčátka, zvířátka, přiveďte u dělátko: Spi, spi, spi, náš Ježíšku, spi

u rybníka, u labutího, neboť za noci plné proutěného větru slyšeli jsme zvony a v rozbřesku pak zjevila se nám labuť plynoucí hladinou, jež v sítinách již křešla bodlanami.

Úžas, není-li mu ozvěnou petarda slov, ale jen rozbušené srdce, přilétá z výšin.

Házeli jsme jí pamlsky a doufali (či věřili?), že skloní k darům své míšeňské hrdlo, nevšimla si jich. Byla sama s vodou, byla sama. (Řekni, co chceš!)

Sem, sem, jarní slavičku, čičičku, zpívej libou písničku, sýkorka ho vítá k nám, zezulénka mu kuká, mu kuká, holoubek jemu vrká: Spi, spi, spi, náš panáčku, spi.

Potom na Štěpána v holomrazech naše děti nalezly ji, jak leží v zátočině.

Hlas k ledu přimrzlého zvonu. Než se tak stalo, musela tlouci křídly, neboť rákos kolem byl ubitý.

Frantík se nebál. Poklekl, dotkl se perutě a řekl: "Zdechla." Přičapl k němu Janek: "Proč?" Anička se rozplakala. "Budeme si hrát na Betlém," vypískl Vašík, Peťa se přidružil, vyškubl z letky dlouhý brk, běžel s ním k šípkovému keři a zabodl ho

mezi uschlé traviny: "To je oslík!" Počala hra plná křikotu. K oslíkovi připíchla Alenka volka a při dobytčatech, v pelišku, postavili kluci jesičky.

Přiběhnulť zajíček, zajíček, pokleknul u jesiček: Spi, spi, spi, věčný králi, spi.

Ty peříčko naše prachové šípkovou pusinkou!

Už jsou tu babky, velbloudi, palmy, pastýři, přibývá ovcí a jehňátek, trkavých beránků, labuť ubývá.

Labuť ubývá, kmitají nožky, dech se sráží do obláček, přichází Kašpar, přicházejí Melichar, Baltazar, vůně, zlato, září létavice ... "Já jsem Josef a ty Marie," jásá Frantík, bere Aničku za ruku, dávají se do tance, točí se, točí se, točí se, Vašík je cherubín a druží též jsou anděličkové.

Dej, zajíčku, kožíšek, kožíšek, zimu snáš Ježíšek, ať spi, spi, ať v teplíčku spi.

a z ruček cherubů sněží, sněží peřina, vítří ji nese po kraji, Josef Marii vtiskl hubičku, Marie klopi oči k rybníku, kde leží labuť. Nahá. Krk svěšený k mrznoucí vodě. Pahýly křídél k letu roztažené.

Byla jedna děva, to peři sbírala, věnce z něho vila, koledničkám dala.

Pozvání na Velehrad

Vánoční koncerty ve velehradské bazilice pokračují i letos na sv. Štěpána. Vystoupí již tradičně Hradištan pod vedením Jiřího Pavlici. Jako hosté se představí pěvecký sbor Svatopluk a

sourozenci Ulrychovi. Sugestivní prostředí baziliky i sváteční dny navodí jistě neopakovatelnou atmosférou. Koncert začíná 26. prosince v 16 hodin. Foto J. Rohel

Otázka pro Zdeňka Rotrekla

Máme tu další vánoce, pro Vás již čtyřicet padesáté. Jistě si z nich vyberete alespoň dvojce: nejlepší a nejhorší.

Opravdu nevím, protože v těchto termínech - šťastný, nešťastný - mi to prostě nemyslí. Ale rozhodně (řekněme laicky) šťastné vánoce byly určitě ty dětské. Ty dětské, kdy ještě žil můj otec, který zemřel, když mně bylo třináct let ...; tak to jsme při roztažení stromčeka zpívali koledy. My jsme otci vykali, kdežto matce jsme tykali. To byl u nás takový zvyk. A ty dárky, když si to tak znovu

uvědomuji, nebyly nejdůležitější. Jednou jsem dostal nádherného motýla, ten motýl na takovém zvláštním kole jezdil a mával křídly. Potom jsem dostal lokomotivu, která pochopitelně nefungovala, dokonce ani tenkrát nefungovala. Ale tohle všechno v mém rodném domě, který už v Brně na Údolní neexistuje, v mé rodné zahradě, která už neexistuje ... (vykáceli tam všechny stromy stáleté: smrky, modřiny, tůje)... to už neexistuje. Ale existuje stále v mé paměti dětství, a čím jsem starší, tím víc se vracím k těm takovým

základním zážitkům dětství toho mého rodného Brna. Já jsem netušil, že v roce 1948 se svojí matkou strávím poslední společné vánoce. Potom jsem byl třináct let tam, kde jsem těžil uran ... a tak dál, atakdál. Ale nejsmutnější vánoce byly na Borech, kde jsem byl úplně sám, jeden z velitelů partyzánské skupiny partyzán Slávek byl v nemocnici a já jsem byl sám. Sám a nemocní a ještě z Cejlu jsem měl krabičku sardinek. I pomodlit jsem se a povzpomínat na všechny své zemřelé, žijící, ale i na ty budoucí. (Zapsal Antonín Bajaja)

Linoryt Jana Slovák

Bohuslav Reynek

Vánoce 1970

Advent. Čtvrtá neděle. Procitají andělé.

Vstaňte s námi, volají. Z polí, lesů, ze stájí.

Jdeme, nic jsme nepřinesli. Holá dlaň se chytá jesli.

Nestudí to, nehřeje prázdné prsty naděje.

Nestudí to, nepálí nedalí jsme, nevzali.

Ale někdo někde volá. Z mraků hvězda, kámen zdola?

Dlaň je prázdná. Hlava vratká trne v rukou Jezulátka.

Jmelí léčí

Kdo by neznal jmelí? Mnozí si před vánočními kupují kytičku jmelí a ani neví, jak vzácnou léčivku drží v ruce. Jmelí roste na kmenech a v korunách stromů a čerpá svými kořínky ze dřeva vodu a v ní rozpouští minerální látky. Plod je kulovitá bobule hrachovitého tvaru. Bobule dozrává v listopadu a prosinci. Bobule, tedy plody jmelí, užity vnitřně, jsou jedovaté! V prosinci a lednu se sbírají listy a větvičky jmelí. Na přípravu čaje se plody neberou! Jmelí příznivě ovlivňuje činnost žlázy a je výborným prostředkem podporujícím látkovou výměnu. Jmelí je náš nejlepší prostředek na srdce a krevní oběh. Zastavuje krvácení a působí jako kardiosedativum. Napomáhá k ostraňování zácpy, reguluje žlučník a funkce slinivky břišní. Lze je také využít při chorobách kloubů a pátě revmatického charakteru. Vysoko se cení při mozkové mrtvici. Došlo-li již k záchvatu mrtvice, pijeme denně po 6 týdnů 3 šálky denně, 3 týdny 2 šálky a 2 týdny po jednom šálku denně, a sice první šálek před a po snídani, druhý

šálek před a po obědě a třetí šálek před a po večeři, vždy tedy po půli šálku. Jmelí je ve vyšších dávkách jedovaté, nejvíce plody. Proto musí být léčba jmelím vždy řízena odbornou osobou.

Způsob použití jmelí

Příprava čaje: čaj ze jmelí se připravuje tak, že na jeden šálek čaje se počítá 1 vrchovatá kávová lžička jmelí, která se večer zaleje studenou vodou.

Ráno se přecedí a mírně přihřeje. Potřebujeme-li pro den větší množství, musíme dát čaj do teplé, vypláchnuté termosky nebo také pokaždé v teplé lázni čaj ohřát.

Čaj ze jmelí se nesmí vařit, ani zalévat vařící vodou. Všechny účinné látky by se varem zničily.

(Z receptáře sestry Damiany z Velehradu)

Kresba Karel Langer

Genius loci / Ščedry deň

vyprávěnka z Valašska E. Eliášové

Už je to dávno, co na jasných pasekách, daleko a vysoko v hoře, pod samučíčkým vrchem Syrákova, bývali jedni chudobní, převelice chudobní lidé. Měli jedenáct dětí, jiné ničeho. Jídávali z dřevěné mise dřevěnými uřícama.

Každý rok na Ščedry večer mívali pohanečnou kašu a vni zapečené suché trnky, hrůšky a jablka.

Když sa jeden rok blížily vánoce, tož děčka proslil maměnku: "Maměnko, upečte nám na Ščedry večer rybu. Ešče nikdy sme ju neměli."

A maměnka proslila tatičku: "Tatičku, běž a chytí na potoce nějakého pstruha, nech mají naši děčka vánoční rybu."

Tatiček si dal do škrpálů dvoje onuce a šli. Šli dluho a daleko, šak z toho samučíčkého vrchu Syrákova bylo hodný kus cesty k potoku. Seděli u potoka půl dňa, ale nic nechytli.

Když přišli dom, pravili děckom: "Nic sem nechytli, moje malušata, ani tá voda ani tá ryba ani to sluncečko ani tá hora nemá se mnú zlutovány."

"Podívaj sa, tatičku, ale nám sa mezitým narodil syneček!" pověděli maměnka a ukázali mu děťátko v

plachetce zatočené, "enom kolébecky nemá."

"Tož věil máme dvanáct dět jak apoštolů," pravili tatiček a zrobili kolébecku z javorového dřeva.

Maměnka položila synečka do téj bilučkéj kolébecky a oantaležál, ručenky měl stisklé do pěstček.

"Maměnko," ptál sa nájstarší synek, "proč má ten náš malučký Janiček tak sevřité ručenky?"

"Víš, on v těch pěstčkách drží celý svět."

"Ale naši stařenka, když umřeli, tož měli dlaně otevřité a prostěně jak lopář na sázení chleba do pece," pověděl synek. "Šak stařenka už si do hrobu nevzali ničeho ani toho chleba, nic už nepotřebovali, tož nemoseli zavazovat dlaně."

"Halalo, belalo, aby sa vyspalo, belí, že mi belí, můj syneček malý," zpívali Janičkovi a kolébali ho.

"Maměnko, kdyby sme tak měli tu rybu na Ščedry večer," žgřňali děčka. "aspoň malý kušiček, aspoň malú rybičku. Povězte tatičkoví, aby šli kúpit, maměnko, povězte tatičkoví."

Tož tatiček, že pújdú na Vsetín a zkusija kúpit rybu.

Kúpili, ale malučkú, a něsli ju dom. Šli kole potoka a věil prosl tá ryba: "Pantáto, pusite mňa toľ do tej bystřinky."

"Což o to, já bych řa pustil, rybičko milá, ale mám doma dvanáct dět a ty mňa úpěnlivo prosily, abych jim přinesl rybu na Ščedry večer."

"Šak by sa všeci ani nenajedli, vidíte, jak su malá. Dajte mňa do voděnyky a vemie děckom každém jednu šupinku. Uvidíte, že neobamujete."

Co mohli tatiček dělat? Vrátili rybu vodě nebo ryby patříja vodě. V kapsi něsli dvanáct šupinek, dvanáct střibných zrcátek. Než se doškrábali až pod věšek Syrákova, už sa šerilo.

Šněh sa ligotál na zemi, hvězdy na nebi a střečhyly stály všady jak portáše na stráži.

Doma sa děčka na tatičku zhrkli: "Tatičku, kde máte tu rybu?"

"Kúpil sem vám rybku, malunkú, za tú poslednú korunku, comi dali maměnka. Enomže jak sem ju něsli, tož mňa tak proslilo, tak našikala, že sa mi jí ulútilo a já sem ju pustil do potoka. Tam, co je ta

veliká zhláň. Ale počkajte, toľ mám pro vás pro každého jednu šupinku," a vytáhl z kapsy dvanáct blyščavých zrcátek.

Och, to bylo smutno v chalúpece na Ščedry deň. Děčka měli hubičky obrácené do hříbečka a ať kerási slza se skonújala z líček.

Maměnka sa na to už nemohli dívat, tož uhnětili z chlebového tēsta dvanáct rybiček a ry potom upékli v peči. Byly to rybky jak vymalované, ať když enom z černého chleba. Na každú rybku položili jednu šupinku.

Když vyšla na nebi první hvězda, večeráli. Děčka jedli každý svoju rybku. Ale jak kušček uhryzli, tož křičija: "Maměnko, co ste do toho chlebového tēsta dali? Šak je tam cosi tvrde jak kameň!"

V každé rybě byla hrudečka ze zlata. Enom malučký Janiček nic nenašel nebo ešče neuměl kúsat a svoju chlebovú rybu nejedl.

Maměnka mu ju schovali, že ju druhý deň rozdělja ostatním děckom. Než do rána sa tá rybka proměnila. Ať ona byla celučkú z ryzho zlata.